

## شیوه نامه درمان اختلال مصرف مواد در کودکان و نوجوانان

درمان اختلال مصرف مواد در کودکان و نوجوانان یک مداخله حرفه ای است و الزاما باید در واحدهای ارائه دهنده خدمات درمان بستری و یا سرپایی اختلال مصرف مواد کودکان و نوجوانان مورد تأیید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که توسط دانشگاه های علوم پزشکی معرفی می گردند صورت پذیرد. با توجه به اینکه درمان اختلال مصرف مواد - مخصوصا در کودکان و نوجوانان - علاوه بر الزامات درمانی واجد ملاحظات مرتب با سایر حوزه ها نیز می باشد، به منظور هماهنگی و هم افزایی اقدامات دستگاه های ذربط در امر درمان بازتوانی و حمایت اجتماعی از کودکان و نوجوانان مصرف کننده مواد، این شیوه نامه تدوین گردیده است.

گروه هدف این شیوه نامه، افراد زیر ۱۸ سال می باشند.

### الف - شناسایی و معرفی

بیماریابی، نحوه مواجهه با بیمار و اقدامات اولیه در قالب بسته های آموزشی توسط وزارت بهداشت با همکاری سازمان بهزیستی کشور و سازمان زندانها و اقدامات تامینی و تربیتی تدوین و در اختیار خانواده، آموزش و پرورش، دستگاه های حمایتی (سازمان بهزیستی و کمیته امداد)، مراکز درمانی، پلیس، مراجع قضایی، کانونهای اصلاح و تربیت، تشکلهای مردمی و سایر افراد حقیقی و حقوقی قرار می گیرد.

### ب - ارزیابی، اقدامات اولیه و ارجاع

ارزیابی، اقدامات اولیه و ارجاع به سطوح درمانی بالاتر، توسط کادر درمانی کلیه مراکز بهداشتی - درمانی و براساس راهنمای وزارت بهداشت صورت می گیرد. آموزشهای لازم به این منظور به تمامی کادر درمانی ارائه می گردد.

براساس ارزیابی اولیه اقدامات ذیل صورت خواهد گرفت:

۱- وجود مشکلات طبی و روانپزشکی اورژانس (از جمله وجود یا قریب الوقوع بودن علایم محرومیت از مواد (سندرم ترک)، مسمومیت و بیش مصرفی، افکار خودکشی، سایکوز، پرخاشگری آسیب زننده به بیمار یا دیگران): ارجاع به مرکز ارائه دهنده خدمات اورژانس پزشکی / روانپزشکی به کودکان و نوجوانان

۲- وجود شواهد کودک آزاری: اطلاع به مراجع ذیصلاح (قضایی و بهزیستی) و اقدام درمانی لازم

۳- وجود علایم و نشانه های غیر اورژانس اختلال مصرف مواد: اقدامات اولیه و ارجاع به واحدهای درمان بستری و یا سرپایی اختلال مصرف مواد کودکان (بند ج)

۴- وجود اختلال روانپزشکی و جسمی همراه با اختلال مصرف مواد: ارجاع به واحدهای درمانی تخصصی

۵- وجود نیازهای حمایتی: بیمار به بهزیستی (واحد مدیریت مورد کودکان و نوجوانان معاونت امور اجتماعی) ارجاع خواهد شد.

### ج- درمان اختلال مصرف مواد

- اقدامات درمانی مشتمل بر کنترل علائم محرومیت از مواد، درمان بیماری های جسمی و روانی همبود، مداخلات پیشگیری از عود و بازتوانی جسمی- روانی - اجتماعی می باشد که در " واحدهای ارایه دهنده خدمات درمان بستری و یا سرپایی اختلال مصرف مواد کودکان و نوجوانان"، حسب نیاز و امکانات به تشخیص معاونت درمان دانشگاه علوم پزشکی ذیربط توسط تیمی متشکل از فوق تخصص روانپزشکی کودکان و نوجوانان، روانپزشک، متخصص طب کودکان، پزشک عمومی دوره دیده، روانشناس، پرستار و مددکار اجتماعی ارایه می گردد.

- دانشگاه علوم پزشکی ذیربط، واحدهای پوشش دهنده این خدمات را در تمامی شهرستانهای محدوده خود معین و به اطلاع عموم می رساند.

- برنامه های آموزشی لازم توسط دانشگاه های علوم پزشکی برای ارایه دهندگان خدمات درمانی تدارک دیده خواهد شد.

- راهنماهای درمانی مورد تأیید در اختلال مصرف مواد کودکان و نوجوانان توسط وزارت بهداشت تدوین و توسط کمیته درمان، کاهش آسیب و حمایتهای اجتماعی ستاد مبارزه با مواد مخدر تصویب و ابلاغ خواهد شد.

- درمانگران موضوع بند فوق (فوق تخصص روانپزشکی کودکان و نوجوانان، روانپزشک، متخصص طب کودکان، پزشک عمومی دوره دیده، روانشناس، پرستار و مددکار اجتماعی) باید دوره های آموزشی/بازآموزی مرتبط را در دانشگاه های علوم پزشکی/مراکز آموزشی مورد تأیید وزارت بهداشت گذرانده باشند.

- دوره های آموزشی/بازآموزی مصوب جهت کسب مجوز فعالیت درمانگران موضوع بند فوق در واحدهای ارایه دهنده خدمات درمان بستری و یا سرپایی اختلال مصرف مواد کودکان و نوجوانان توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ابلاغ خواهد شد.

### د- هزینه ها

کلیه هزینه های درمان سرپایی اختلال مصرف کودکان تحت پوشش بیمه درمان اعتیاد می باشد و هزینه های درمان بستری، در قالب طرح تحول سلامت تامین می گردد.

در صورتی که ولی یا سرپرست استطاعت پرداخت فرانشیز را نداشته باشد، هزینه خدمات درمانی و حمایتی کودکان و نوجوانان بی بضاعت براساس آیین نامه اجرایی درمان و کاهش آسیب معتادان بی بضاعت موضوع تبصره ۲ ماده ۱۵ قانون مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات و الحاقات بعدی پرداخت خواهد شد.

## ه- ملاحظات حقوقی و قضایی

در مواردی که مشکلات طبی و روانپزشکی اورژانس (از جمله موارد مذکور در بند ب/۱) وجود دارد اما اخذ رضایت از ولی یا سرپرست کودک بیمار میسر نیست، پس از پذیرش و شروع اقدامات درمانی، هماهنگی لازم از سوی مرکز درمانی با مرجع قضایی تمام وقتی که توسط دادستانی برای هر شهرستان معین می شود، صورت خواهد گرفت.

ضروریست مرجع قضایی ظرف حداکثر دو روز وضعیت سرپرستی کودکان و نوجوانان بستری در مراکز درمانی را که از سوی واحد درمانی، سازمان بهزیستی یا کانون اصلاح و تربیت معرفی می شوند، اعلام نماید.

به منظور وحدت رویه و هماهنگی، اقدامات حقوقی- قضایی و انتظامی مورد نیاز در مداخلات درمانی و حمایتی اختلال مصرف مواد کودکان و نوجوانان براساس شیوه نامه تدوین شده توسط معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه و دادستانی کل کشور معمول خواهد گردید.

به منظور آموزش ملاحظات حقوقی- قضایی مورد نیاز افرادی که با عناوین گوناگون (نظیر کادر درمانی در مشاغل مختلف مانند پزشکی، پرستاری، روان شناسی، مددکاری اجتماعی - کارکنان سازمان بهزیستی در بخشهای مرتبط نظیر مددکاری و اورژانس اجتماعی و مراکز مراقبت از کودکان - مامورین نیروی انتظامی و شهرداری - کارکنان قضایی) محتوا و برنامه آموزشی لازم توسط معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه تهیه و با همکاری دبیرخانه ستاد مبارزه با مواد مخدر اجرا می گردد.

## و- درمان دانش آموزان مبتلا به اختلال مصرف مواد

فرایند درمان دانش آموزانی که توسط آموزش و پرورش معرفی می گردند، در قالب برنامه نماد و براساس شیوه نامه درمان و بازتوانی دانش آموزان مبتلا به اختلال مصرف مواد انجام خواهد شد.

## ز- درمان کودکان و نوجوانان گروه هدف سازمان بهزیستی (که توسط آن سازمان شناسایی و ارجاع می شوند)

به ترتیب:

۱- شناسایی و معرفی مطابق با بند الف؛

۲- ارزیابی اولیه در یک مرکز درمانی مطابق با بند ب؛

۳- ارایه خدمات درمانی اورژانس و غیراورژانس براساس ارزیابی اولیه؛

۴- درمان اختلال مصرف مواد این کودکان و نوجوانان براساس بند ج

## ملاحظات مهم:

۱- مسؤولیت تشخیص اولویت (اورژانس و غیراورژانس) و نحوه ارائه خدمات درمانی با مراکز درمانی (مذکور در بند ب) خواهد بود. واحد درمانی مسوول ارزیابی اولیه این دسته از کودکان و نوجوانان در هر شهرستان، توسط دانشگاه علوم پزشکی ذیربط تعیین و به ادارات کل بهزیستی اعلام می گردد.

۲- پس از پذیرش در مرکز درمانی، خدمات مددکاری مورد نیاز بیمار (در حین دریافت درمان)، توسط دانشگاه علوم پزشکی تامین می گردد.

۳- امور مددکاری و خدمات حمایتی خارج از مرکز درمانی (مانند مدیریت مورد، هماهنگی با مراجع قضایی، مداخلات خانواده، امور مراقبت و سرپرستی و حمایت‌های اجتماعی پس از بهبودی) کلیه بیماران بر عهده حوزه اجتماعی سازمان بهزیستی خواهد بود. تعیین نوع مراقبت مورد نیاز و مداخلات حمایتی تکمیلی براساس " شیوه نامه درمان و بازتوانی کودکان بی سرپرست و بدسرپرست مبتلا به اختلال مصرف مواد سازمان بهزیستی" و همزمان با طی روند درمانی کودک با بررسی کارشناسی تعیین می گردد.

۴- مستندات درمانی در اختیار مددکاران اجتماعی ادارات کل بهزیستی قرار گرفته، برنامه درمان به صورت کتبی اعلام شده و فواصل زمانی ارزیابی و ویزیت مجدد مشخص می گردد.

۵- کودکان و نوجوانان خیابانی (غیر اورژانس) که توسط ضابطین قضائی جذب می شوند، باید ظرف مدت دو ساعت برای تعیین تکلیف وضعیت درمانی و حمایتی به واحد مدیریت مورد کودکان و نوجوانان معاونت امور اجتماعی تعیین شده معرفی گردند. به تشخیص واحد مدیریت مورد، افرادی که نیازمند بررسی های درمانی شناخته می شوند به واحدهای درمانی مذکور در بند یک بالا ارجاع خواهند شد.

۶- به منظور آموزش علائم و نشانه های اختلال مصرف مواد در کودکان (از جمله موارد اورژانس)، ملاحظات مرتبط با آن و نحوه اقدامات این ضابطین هنگام مواجهه با کودکان مشکوک به مصرف مواد، برنامه های آموزشی توسط سازمان بهزیستی کشور با مشارکت وزارت بهداشت تدوین و اجرا می گردد.

مفاد این شیوه نامه در تاریخ ۹۷/۹/۲۸ با حضور نمایندگان سازمانهای ذیربط مصوب گردید.